

Nagovor predsednika Državnega sveta Mitje Bervarja na osrednji slovesnosti ob slovenskem kulturnem prazniku

(Vrba na Gorenjskem, 8. februar 2015, ob 13. uri)

Spoštovane gospe in gospodje, spoštovani župan Leopold Pogačar, spoštovani državni svetnik mag. Stevo Ščavničar, spoštovani nekdanji predsednik DS g. Janez Sušnik, spoštovani poslanci DZ in mag. Alenki Bratušek, spoštovani župani sosednjih občin, spoštovani gostje, dragi vaščani, nastopajoči, lep pozdrav tudi pohodnikom spomina in prijateljstva ter predvsem lep pozdrav vsem prijateljem kulture,

v veliko čast mi je, da vas lahko v imenu Državnega sveta Republike Slovenije in v svojem osebnem imenu prav danes pozdravim na tem svetišču slovenske kulture, ki je usodno zaznamovalo duhovni svet našega največjega poeta – Franceta Prešerna.

» **O Vrba! srečna, draga vas domača, kjer hiša mojega stoji očeta**« je na simbolni način dom vseh Slovencev. Na domačem pragu očeta naše himne, ki si je upal sanjati, o dnevu ko **»vremena bodo Kranjcam se zjasnile«**, smo se zbrali na dan, ki nas ne razdvaja, nas ne ločuje, temveč globoko povezuje.

Slovenci smo verjetno edini narod, ki slavimo dan kulture kot nacionalni praznik. To nikakor ni naključje. Umetnost in kultura sta pripomogli k temu, da smo v tisočletjih kot številčno majhen narod, obdan z veliko večjimi ljudstvi, uspeli ohraniti svoj jezik in svojo identiteto. Brez slovenske pesmi in besede, brez **»mokrócvetécíh rož'c poezije«**, ne bi bilo slovenske države.

V Prešernovem času, v prvi polovici 19. stoletja, sta se štela slovenska kultura in jezik za manjvrednega. Če bi šlo Prešernu le za denar ali slavo, bi se zlahka odločil za pisanje samo v nemščini. A se je iz globokega spoštovanja do lastnega naroda skupaj s prijateljem Matijo Čopom v abecedni vojni boril za visoko književnost v slovenskem jeziku. V **Novi pisariji** se je uprl prevladujočemu pojmovanju, naj bo poezija poučna in utilitarna, da bi ji lahko z večjim razumevanjem sledilo večinsko kmečko prebivalstvo. Ni šel po lažji poti Koseskega, pač pa je v sonetih svojo muzo, Primičevo Julijo, postavil ob bok Dantejeve Beatrice in Petrarčine Laure, slovenski jezik pa s svojo ustvarjalnostjo privzdignil na raven ostalih evropskih jezikov.

Prešernovo dejanje je bilo dejanje ljubezni, pokončnosti in ustvarjalnosti. Predvsem pa nam je pokazalo, kako pomembna je za ustvarjalca in za narod samozavest. Prešeren nam je z opozorilom na pomen **»domače pesmi milo se glaseče«** zapustil sporočilo, da je umetnost *magistrale* življenja našega naroda. Umetnost v sebi nosi prebujevalno moč, **»de zbudil bi Slovenš'no célo, de bi vrnili k nam se časi sreče«**, obenem pa nas spodbuja, da zaupamo v lastne sile.

Prešernova življenjska in ustvarjalna pot nas uči, da se moramo najprej spoštovati sami, šele nato nas bodo spoštovali tudi drugi!

Z današnjega vidika je njegova ustvarjalnost nastopila v ključnem zgodovinskem trenutku, Slovencem vlila narodno samozavest in nas jezikovno, politično in življenjsko poenotila kot narod. Vsi mi danes uživamo sadove tega najplemenitejšega obdobja naše kulturne in socialne zgodovine.

S ponosom namreč lahko rečemo, da smo si državo bolj kot z orožjem ali ekonomijo izbojevali s pesmijo in jezikom. Zato naša moč izvira iz kulture! Na tej podlagi si danes **»prosto volimo vero in postave«**.

Prepričan sem, da bi pesnik svoje stanovske kolege, avtorje pisateljske ustave, konstitutivnega akta naše državnosti, postavil ob bok **»očetov naših imenitna dela, kar jih nekdanjih časov zgodba hrani.«**

Sodobna slovenska država je kulturi v simbolnem smislu dala največ: zahvalila se ji je na način, da je kulturni praznik – Prešernov dan - uzakonila kot državni praznik. In pesnitev našega največjega poeta je postala naša državna himna.

Slovenska kultura nikoli ni bila zapovedana, rojevala se je iz notranje ustvarjalne nuje posameznikov. A je kot kri napajala vene celotnega narodovega telesa, ga oskrbovala z energijo in mu dajala notranjo moč. Danes utripa v raznolikih izrazih. Poleg žlathne profesionalne ostaja prav tako pomembna ljubiteljska kultura in z njo društveno življenje. Ljubiteljska in profesionalna kultura se ne izključujeta, temveč se dopolnjujeta in hodita z roko v roki ter plemenitita druga drugo.

Pa je naš odnos do kulture danes takšen, da bi veliki pesnik brez ironije ponovno zapisal: **"O, zlati vek zděj muzam kranjskim pride!"?**

Nisem prepričan.

Žal smo se s tem, ko smo si izborili svojo državo, ustanovili svoje kulturne institucije in skrb zanje naložili Ministrstvu za kulturo, zazibali v sladke sanje, da smo se kulturi primerno oddolžili za njeno vlogo v procesu naše narodne samouresničitve, da smo zanjo storili vse, kar je bilo potrebno.

Pozabili smo na čas, ko nam je kultura pomenila nekaj presežnega, ko je bilo ustvarjalnost čutiti na vsakem koraku in se je ni merilo z vatli proračunskega porabnika. Vse pogosteje tudi v javni besedi slišimo, da je kultura strošek in da naj svojo vrednost dokaže na trgu.

Vrednote zmotno zamenjujemo z vrednostjo, materialne dobrine s smislom.

V času, ko bi lahko poleg ekonomskega, družbenega in okoljskega vidika postala kultura eden temeljnih gradnikov ustvarjalnosti, kreativnosti in trajnostnega razvoja, ne znamo v polni meri izkoristiti njenega potenciala za osmišljanje našega bivanja in spodbujanja dialoga z drugimi kulturami in narodi.

Nikoli ne bomo vsi enaki, lahko pa različnost razumemo in se jo naučimo spoštovati. Kultura lahko v času krize, ko se razraščajo predsodki in stereotipi, pomembno pripomore h kontinuiranemu dialogu med civilizacijami, blaži razlike in pokaže na skupne rešitve. Te velike moči kulture se je zavedal že Prešeren in ta misel živi v središču Zdravljice in jo s himno Slovenci širimo v svet – misel o enakosti, prostosti in bratstvu ljudi.

Po mojem prepričanju rešitve za globoko krizo sodobnega sveta ne bomo našli v borznih indeksih in kapitalskih donosih. Najdemo jo lahko v poglobljanju v naše skupne vrednote, v dialogu z drugačnimi in v iskrenem iskanju priložnosti za sožitje. To velja tako za Slovenijo, Evropo in ves svet.

Spoštovane Slovenke in Slovenci, dragi prijatelji kulture,

slovenski kulturni praznik je pravšnji dan za razmislek o vlogi kulture v slovenski preteklosti, o njenem položaju v sedanjosti in o mestu, ki ji jo namenjamo v prihodnosti. Preko odnosa do kulture si namreč zastavljamo vprašanja o nas samih.

In če je Prešeren s pomočjo kulture junaško postavljaj temelje naše narodne samozvesti, si moramo danes, po četrto stoletja državnosti, postaviti jasne cilje, kaj kot narod z državo hočemo.

Lahko se vprašamo, kdaj smo nazadnje resnično prisluhnili sporočilu himne, s katerim se tako radi postavljamo izven meja naše domovine?

Vsaj danes mu prisluhnimo tudi doma, vsak pri sebi in vsi skupaj, z aktivnim udejanjanjem besed, da **»koder sonce hodi, prepir iz sveta bo pregnan«**.

In potem zavestno nadaljujmo tudi 9. in 10. februarja, vse do 3. decembra, v želji, da bi na pesnikov rojstni dan uresničili njegovo plemenito misel in se povezali v svobodnem in miroljubnem sožitju.

Spoštovani državljanke in državljani,

Tako kot kulturo tudi države ne smemo jemati kot nekaj samoumevnega. **»Ni lahko narodom, ki jih morajo rojevati pesniki, in ni lahko pesnikom, ki morajo rojevati svoj narod«**!

Prešeren nam je v svojih pesnitvah vizionarsko pokazal, kako lahko kot posamezniki in narod presežemo lastne šibkosti in dokažemo svojo lastno in narodovo veličino. Kako lahko zaživimo svobodno in ustvarjalno življenje – sami s seboj, s svojimi sosedi, družino in narodi v našem ožjem in širšem okolju.

Naša dolžnost je, da varujemo našo bogato kulturno dediščino, obenem pa omogočamo spodbudno okolje za umetniško delovanje in razvoj **prešernov**, ki delujejo med nami danes, pa tudi tistih, ki šele prihajajo.

Vsem, ki **»v prsih nosijo al' pekel al' nebo«** moramo sistemsko nuditi boljše pogoje kot so jih imeli Prešeren in sodobniki.

»Stanu se svojega spomni, trpi brez miru!« ne more biti odgovor današnjega časa, ne sme postati odnos države do ustvarjalcev, ki osmišljajo njen obstoj.

Skrb za kulturo je namreč merilo narodove zrelosti, edino pravo poroštvo naše prihodnosti in najmočnejše narodno vezivo v času globalizacije.

Skrb za kulturo je skrb za ohranjanje smisla,

Vsem skupaj želim lepo praznovanje kulturnih dogodkov v Vrbi in po vsej Sloveniji, ter se pridružujem čestitkam ob 8. februarju - slovenskem kulturnem prazniku.

Hvala za besedo.